

Nog niet droog achter de oren

Als kind kon je je soms diep beledigd voelen. Vooral in de jaren dat je groot wilde zijn en in eigen ogen al heel wat waard was. Want dan kon het gebeuren, dat er ineens een oudere kwam en wreed opmerkte: je bent nog niet droog achter je oren. Hoe werd je dan vernederd! Nog niet droog achter je oren! Je begreep de uitdrukking vermoedelijk niet precies, maar voelde direct aan, wat ermee werd bedoeld. En je vond het gemeen, onrechtvaardig, vals.

Ik mag aannemen, dat ons, volwassenen, deze belediging thans bespaard wordt. Ik wil maar even in het midden laten of we op onze beurt wel eens een kind toevoegen, dat het nog niet droog achter z'n oren is. Maar ons overkomt die vernedering niet meer. En sedert onze kinderjaren voorbij zijn, weten we ook, wat die woorden eigenlijk oorspronkelijk inhielden. Ze herinnerden aan onze eerste levensuren toen we, nauwelijks geboren, in de plooiën van onze huid en speciaal achter onze oren nog vochtig waren. Nog niet droog achter de oren: dat wil dus zeggen: je komt nog maar pas kijken en hebt nog niets, of althans niet veel, te vertellen.

Dat gaat dus voor ons persoonlijk niet meer op. Maar in één bepaald opzicht geldt voor ons allen tezamen nog, dat we niet droog zijn achter de oren. Dat we nog maar helemaal aan het begin staan, hoe groot we ons misschien in eigen ogen ook kunnen voelen. Want we komen nog maar net kijken, als het erom gaat, hoe wij als mensen met elkaar omspringen. Ja, sterker nog, we zijn nog maar pasgeboren baby's op het punt van elkaar als mensen te beschouwen en te aanvaarden.

Hebben we dat dan niet altijd gedaan in de loop der tijden? Was een levend wezen, dat er in hoofdzaak uitzag als wij zelf, dan niet altijd een mens voor ons? Hebben wij dan niet in alle eeuwen als onze medemens aanvaard wezens die dachten, spraken, cultuur hadden, recht, moraal, godsdienst?

* *
*

Nee, dat hebben we niet. En het komt nu soms nog voor, dat we ze maar aarzelen en met tegenzin aanvaarden. Misschien vindt U het een vreemde gedachte, dat een ander mens in onze ogen geen mens zou zijn. Maar dat was toch nog niet zo heel lang geleden het geval; en er zullen hier en daar nog wel primitieve stammen bestaan, die niet beseffen dat degenen die buiten hun stam leven ook mensen zijn zoals zij zelf. Want zo was het in vroeger tijden algemeen: binnen het verband van de stam of van de kleine staat leefden de gelijken, maar daarbuiten waren de anderen, in de betekenis van: degenen, die anders waren, geen mensen als daarbinnen. Die anderen waren levende wezens, zoals er ook landdieren waren en vissen en vogels. Men kon er mee in contact komen, men kon ze ten eigen bate gebruiken, maar ze hadden niets te maken met het eigen mens-zijn en met de rechten en plichten, die dat mens-zijn meebracht voor wie binnen de stam of staat woonde. Men kon die anderen dus doden, zoals men een wolf of hert doodde, of men kon hem tot werktuig, als slaaf dus, gebruiken, zoals men dat deed met het paard en het vee. Het recht, de godsdienst, de moraal verzetten zich niet daartegen. In het verleden hebben dus geheel andere opvattingen over het mens-zijn bestaan. De mensheid was niet groter dan de eigen kleine gemeenschap. Er bestonden bovendien godsdienstige opvattingen, die het mens-zijn zagen als een toestand, welke voor de levenden kon worden opgeheven. Men kon dus iemand zijn menselijkheid afnemen. De romeinen deden dat b.v. door hun krijgsgevangenen onder het juk te laten doorgaan. Die gevangenen moesten dan gebukt doorlopen onder een soort lage voetbalgoal. Op die manier had dan voor de romeinen door magische kracht een ont-menselijking plaats gevonden en was er een aantal werktuigen bijgekomen.

Dat men de ander, de vreemde, niet als mens beschouwde, werd natuurlijk het

meest bevorderd door verschil in lichaamsbouw en huidskleur. Uit de journaals en brieven van Hollandse zeevaarders en kooplui, die Afrika en Indonesië aandeden, blijkt steeds, dat „de zwartjes” voor hen geen mensen waren; ook al omdat ze geen christenen waren. Lange tijd berustte de slavenhandel op deze zienswijze, natuurlijk hoe langer hoe meer tegen beter weten in, naarmate de moderne tijd aanbreekt. Want wat wil dat zeggen: de moderne tijd breekt aan? Dat houdt natuurlijk méér in, dan een paar woorden kunnen uitdrukken. Maar één ding is duidelijk: het aanbreken van de moderne tijd betekent óók, dat de mensheid álle mensen omvatten gaat; het betekent, dat wij de ander, de vreemde, niet meer met de dieren gelijk stellen en dat wij de ander, de vreemde, niet in de eerste plaats meer als een middel beschouwen, om er ten eigen bate of ten bate van onze kleine gemeenschap, iets mee te bereiken.

Deze mensheids-opvatting is een winst van de laatste eeuwen en in de geschiedenis der mensheid komt ze dus nog maar pas kijken. Wel waren er eeuwen vroeger, reeds ver vóór onze jaartelling in het oosten en het westen grote geesten die de mensheid niet beperkten tot hun stam- of landgenoten. Wel predikten godsdiensten de gelijkheid der mensen al vele eeuwen. Maar de praktijk bleef nog steeds achter, ging dus nog steeds van de opvatting uit, dat alleen familie, stamgenoten en medeburgers mensen waren. De groei naar de mensheidsgedachte die álle mensen omvatte is heel langzaam gegaan. En ze is ook nog niet voltooid.

Hoe jong die groei is, blijkt uit het feit, dat we zo gemakkelijk terugvallen in het barbaarse verleden. Wij weten wel dat de menselijkheid álle mensen betreft, wij beseffen dat ook wel, maar het is innerlijk nog niet stevig in ons vastgegroeid. Het bestaan van dictatuur, terreur, oorlog toont dat helaas duidelijk aan. Er worden in de wereld nog economische systemen toegepast en sociale maatregelen, die ervan uitgaan, dat de ander een middel kan zijn ten eigen bate. En het „andere ras” staat voor menigeen nog gelijk met anders dan mens te zijn. Inderdaad, droog achter onze oren zijn we nog niet.

* * *

Is dat een belediging? Ja, gelukkig wordt het door steeds meer mensen als een belediging gevoeld. Dat wil dus zeggen: wij willen niet langer aangezien worden voor lieden, voor wie de menselijkheid ophoudt zodra het gaat om bosjesmannen, andersdenkenden en politieke tegenstanders. Wij voelen ons beledigd, als wij merken dat anderen de menselijkheid op die manier beperken tot zichzelf en hun directe lotgenoten. Vandaar de steeds luider wordende protesten tegen rassenscheiding, tegen mensonwaardige arbeidstoestanden, tegen mensonwaardige levensomstandigheden en tegen zodanige politiek, ook al vinden al die afkeurenswaardige dingen plaats ver van ons vandaan. Ze gaan ons net zo goed aan, we mogen er onze ogen niet voor sluiten, ze verontrusten ons.

En dat is maar goed ook. Want de waarheid, dat de ander een mens is net zo goed als wijzelf en onze medeburgers mensen zijn, die waarheid zal nog heel lang en misschien wel altijd in onszelf een hachelijk leven leiden. Wij beleven n.l. onze medemens praktisch in onze eigen kring alleen, onder gelijken wat gewoonten en gebruiken betreft. Wij kunnen niet allen wereldreizigers zijn, die met vele volken en culturen in aanraking komen en daardoor steeds versterkt worden in de waarheid, dat de mensheid álle mensen omvat. Voor de meesten van ons moet deze waarheid principieel zijn, want er valt weinig in de praktijk van het dagelijks leven aan te doen. Dat gebeurt natuurlijk wel in een land, waar verschillende rassen leven en waar verschillende culturen met elkaar in aanraking komen. Dáár is de modere mensheidsgedachte geheel en al actualiteit. En zulke streken zijn er heel veel op aarde. Maar waar dat niet het geval is, leren films en boeken ons tegenwoordig veel. En foto's. De tentoonstelling „Wij mensen” heeft de waarheid tot grondslag, dat de mensheid álle mensen inhoudt. Terecht stelde dan ook een van onze grote dagbladen de vraag, hoe deze tentoonstelling ontvangen zou worden in het zuiden van de Verenigde Staten of in Zuid-Afrika. Die foto's leerden ons heel veel omtrent de gelijkheid van álle mensen. Wij zagen die gelijkheid voor ogen. Maar waar foto's van overtuigen en wat beginselen erkennen, houdt nog niet altijd stand tegenover de praktijk van het leven. En die praktijk is in onze tijd, dat de mensheid verscheurd wordt door grote innerlijke tegenstellingen en dat de conflicten, die daardoor ontstaan, worden uitgevochten op manieren, waarbij men zich al heel weinig aan de moderne mensheidsopvattingen gelegen laat liggen. De namen Alabama, Marokko, Korea, Gaza zeggen genoeg. En de termen: liquidatie van tegenstanders, concentratiekampen en menticide zijn typisch woorden van de twintigste eeuw.

Worden deze misdaden tegen de menselijkheid misschien gepleegd door lieden, die nog niet weten, dat „de ander” een mens is als zijzelf? Leven zij wellicht nog in

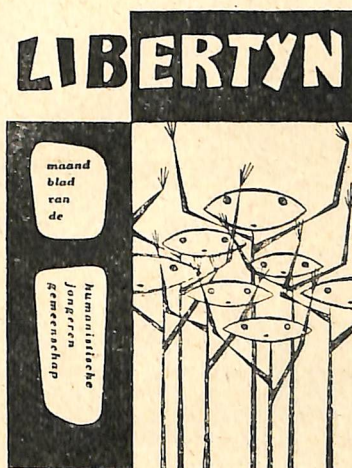
een primitief stadium op dit punt? Welnee. Zij weten evengoed als U en ik, dat allen tot de mensheid behoren, ja, dat is soms zelfs de zaak, waarvoor zij die misdaden begaan! Is er een sterker bewijs nodig, hoe zwak de mensheids-gedachte nog in ons aanwezig is? Zeker, wij kunnen trots wijzen op de algemene groei van deze gedachte en hoe de moderne tijd juist een grote verbreiding ervan betekent. Maar die trots smelt als sneeuw voor de zon als we onze wereld er eens op aankijken. Dan wordt het ons wel duidelijk, dat behalve die verbreiding een verdieping van de mensheidsgedachte broodnodig is, een stevige verankering van die gedachte in ons zelf. Het lijkt allemaal zo makkelijk, zoals wij rustig in Nederland leven, dikwijls ver van de verscheurende tegenstellingen. Maar hoe snel kunnen we erin worden betrokken en hoezeer maken ook wij deel uit van de gehele wereld-samenleving.

Het moderne humanisme betekent een bezinning op de mensheidsgedachte en een verdieping van deze gedachte. Het is op dit punt niet optimistisch, niet pessimistisch. Het moderne humanisme gaat evenzeer uit van de huidige wereldsituatie als van de overtuiging, dat de mens in staat is in de ander de mede-mens te zien en hem als zodanig tegemoet te treden en met hem om te gaan. Juist in deze tijd van wereldomvattende samenwerking en wereldomvattende tegenstellingen heeft een geestelijke beweging, die in woord en daad ernst maakt met de mensheidsgedachte, een grote betekenis; hoeveel te meer, als deze geestelijke beweging haar wortels heeft zowel in het Oosten als het Westen van de wereld en een waarachtig internationale beweging is. Nog pas sinds kort hebben wij geleerd in elkaar, waar ook ter wereld, de mens te zien. Nog zijn we op dit punt niet droog achter onze oren. Maar dat hopen we te worden!

DR J. C. BRANDT CORSTIUS.

maandblad h.j.g.

**WAT
LEEFT ER
ONDER DE
JONGEREN?**

redactie-secretaris: arthur de jong, vijzelstraat 5, a'dam
abonnement f 2.- per jaar

postgiro 584802 t.n.v. penningmeester h.j.g. te rotterdam

HET WOORD VAN DE WEEK

VERSCHIJNT
WEKELIJKS
15 APRIL 1956

Frankering bij
Abonnement
UTRECHT

De Heer
Mevrouw
Mejuffrouw

Onbestelbare exemplaren
terug aan:
Bleyenburgstraat 1, Utrecht

Het Woord van de Week

Humanistische radiolezingen uitgesproken voor de Vara-microfoon.

Administratie en redactie: Humanistisch Verbond, Bleyenburgstraat 1, Utrecht, Postgiro 304960
Abonnementsprijs bij vooruitbetaling f 1,— p. kwart., losse numm. f 0,12, buitenland f 4,60 p.j.